

© Pablo Garrigós

CARLOS ELÍAS

Catedràtic de Periodisme de la Universitat Carlos III de Madrid

«DE DIVULGADORS, N'HI HA MOLTS, PERÒ DE BONS, POCS»

Maite García Mestres

Carlos Elías és llicenciat en Química per la Universitat de La Laguna, on anys després es va titular en Periodisme. Actualment és catedràtic de Periodisme a la Universitat Carlos III de Madrid. Amb un perfil que barreja lletres i ciències, és el millor convidat per parlar de periodisme, ciència i divulgació científica.

El caràcter obert i alegre de Carlos Elías es fa palès en les rialles que se li escapen mentre parla. El professor es mostra apassionat i gesticula sense parar. L'experiència laboral en diversos mitjans de comunicació li atorga uns coneixements específics sobre informació que combina amb el saber i el mètode que la química li ha aportat. No deixa de bellugar-se a la cadira mentre critica el sistema universitari i les tendències actuals de la premsa generalista.

Quin paper representen els mitjans de comunicació en el desenvolupament científic?

Els mitjans són molt importants. Si no hi haguera mitjans de comunicació, la majoria de la població no coneixeria l'Estació Espacial Internacional, no sabria res sobre Mart, sobre el genoma... El que estem detectant és que hi ha una espècie de ciència que està dissenyada per aparèixer als mitjans de comunicació. Fins i tot la NASA hi va adequar el seu programa. Un satèl·lit d'exploració havia de posar-se sobre un cometa el mateix dia de sant Valentí! La ciència mediàtica, aquella que ajusta el seu programa al dels mitjans de comunicació, és la que s'ha de vigilar més. És una perversió que no afavoreix la divulgació de la informació científica.

Com es pot acostar la informació científica al públic general i que aquest s'hi mostre interessat?

D'una banda, la teoria diu que s'ha de fer la ciència tan comprensible i fàcil com siga possible, eliminar equacions matemàtiques, expressions químiques... És la tendència que segueixen els mitjans de comunicació. Malgrat això,

existeix el que anomenem «paradoxa divulgacional». Mai com ara no hi havia hagut tants periodistes dedicats a la divulgació de la ciència i mai no hi ha hagut menys interès per la ciència. Això es constata amb el nombre de matriculats en carreres de ciència, que ha abaixat significativament. El curs 2004-2005 fou la primera vegada en la història d'Espanya que el nombre d'estudiants en ciències de la comunicació va superar el nombre d'estudiants de física, química i matemàtiques junts. No s'estudia ciència i en canvi s'estudia molt de periodisme.

A què és deguda aquesta tendència?

Existeix un problema en els mitjans de comunicació: no estan divulgant bé la ciència i no es parla bé de la ciència. El 1923, quan Einstein visità Espanya, els diaris publicaren equacions diferencials a les cròniques i reportatges. I això no va espantar el públic, sinó que el va atraure, perquè es podien evitar les equacions i continuar llegint perfectament.

En quina situació queda avui dia el llenguatge científic als mitjans de comunicació?

En una època en què tot ix de l'armari, el llenguatge científic l'hem tancat a dins. Ningú no sap què és una equació diferencial, encara que només siga reconèixer-la. Jo crec que cometem una errada fent una ciència comprensible sense el seu llenguatge. Perquè la ciència és llenguatge científic i d'observació. Cometem una errada perquè com més es divulga menys interès hi ha. Fins a quin punt, si parles de la teoria del *big bang* sense equacions ni observacions, és una teoria creïble? Tu pots creure-te-la perquè ets més *progre*, però també pots pensar que és un conte de fades com ho és el Gènesi. Sense l'equació matemàtica i l'observació, la ciència és una història més. No la podem extirpar de les equacions. El que estem aconseguint són consumidors de ciència en comptes de productors de ciència.

Quina és la seua opinió sobre la inclusió en el programa educatiu de Batxillerat de l'assignatura «Ciències al món contemporani»?

Tinc opinions contraposades. D'una banda em sembla molt positiu que per primera vegada, des de la reforma dels anys setanta, els batxillers de lletres estudien ciències. Donar més hores de ciència sempre és bo. Però tinc una opinió negativa i és que el Ministeri d'Educació es va encarregar que no apareguera llenguatge ni matemàtic ni químic a l'assignatura. El mateix Ministeri assumia que si es volia donar ciència als alumnes de lletres no hi podia haver llenguatge científic. Aquest fet és molt perjudicial per als alumnes, que després no poden canviar de carrera si volen, i per al periodisme i la ciència, ja que es limita l'entrada de gent que podria ser molt bona.

Deia al pròleg de *La ciencia a través del periodismo* (Nivola Libros, 2003) que «per a ser un bon periodista científic només calen dos requisits: estudiar periodisme a la universitat i tenir un interès per aquests temes». Tenint en compte la rapidesa del desenvolupament de la ciència i de la tecnologia avui dia, es pot ser periodista científic sense estudis d'aquesta branca?

Trobe que les facultats de periodisme a Espanya tenen uns plans d'estudis nefastos. De fet, la conseqüència més clara d'aquest fet és que com més promocions ixen de la facultat, pitjor és el periodisme que es fa. Això no passa en cap altra titulació. Existeix una concepció errònia als diaris: es creu que per parlar d'economia no cal saber economia, sinó haver estudiat periodisme. Amb la ciència passa el mateix i diuen que no cal saber de ciència per divulgar informació científica. Tan greu és aquest error que els grans diaris, els periòdics de qualitat, no estan contractant gent titulada en periodisme. A Espanya, el diari que es pren com a referència, *El País*, no vol gent de periodisme. Si fins i tot el seu director és un químic!

Enllaçant amb aquest tema, ha existit la creença que hi ha una guerra entre el científic i el periodista. Existeix en l'actualitat?

La ciència i el periodisme tenen el mateix objectiu: buscar la veritat i fer-la pública. Per tant, no hauria d'ha-

ver-hi guerra. Una altra cosa és que, en Occident, s'ha considerat que el periodisme pertany a l'àmbit de les lletres, cosa que no és certa. A Espanya hem tingut molts problemes perquè les facultats de periodisme han estat dominades per gent d'història. És un problema excessivament gremial. A més, al nostre territori, estan molt més separades les ciències de les lletres. Al meu parer cap universitat espanyola té un bon pla d'estudis de periodisme. Els plans d'estudis són dolents, i amb Bolonya, encara pitjors.

Es pot fer periodisme científic de qualitat en mitjans generalistes? O és més senzill divulgar ciència en publicacions especialitzades?

En publicacions especialitzades com *MÈTODE* es fa periodisme de gran qualitat tractant temes científics molt interessants. Per a mi és la millor revista de divulgació científica que tenim a Espanya perquè aposta pel rigor, i això és molt important. Un diari generalista té una altra audiència, més general, i s'ha d'enfocar el missatge cap a un altre objectiu. La premsa escrita és un mètode de persuasió i no d'informació. Per això els dic als científics que val més que ells comenten les grans oportunitats laborals que té ser científic. És millor que el diari divulgue la grandesa de l'ofici científic, del mètode, abans que resultats concrets d'investigacions. Aquesta és una via que es pot utilitzar. El científic ha d'usar els mitjans no per informar sinó per persuadir del seu missatge. Una altra cosa és que els periodistes captin aquesta persuasió.

A quin model de divulgació televisiva creu que se li ha de prestar més atenció?

Jo sóc crític amb el programa de Punset [*Redes*]. Crec que Punset té un gran problema i és que no entén la ciència i, per tant, es desvia molt fàcilment cap a la pseudociència. És una persona que no ha tingut la cortesia d'estudiar una mica de ciència per presentar un programa de ciència. A *Redes* moltes vegades es voreja l'esoterisme i la pseudociència. Ha estat molt criticat i és molt criticat dins la comunitat científica. Em sembla dur que en un mitjà públic, com és La2 de TVE, i finançat amb diners públics, hi haja un programa que no tinga una visió cla-

© Pablo Garrigós

**«ESTEM COMETENT
L'ERRADA DE FER UNA
CIÈNCIA COMPRESIBLE
SENSE EL SEU LLENGUATGE.
PERQUÈ LA CIÈNCIA ÉS
LLENGUATGE CIENTÍFIC
I D'OBSERVACIÓ. SENSE
L'EQUACIÓ MATEMÀTICA I
L'OBSERVACIÓ, LA CIÈNCIA
ÉS UNA HISTÒRIA MÉS»**

© Pablo Garrigós

«CREC QUE PUNSET TÉ UN GRAN PROBLEMA I ÉS QUE NO ENTÉN LA CIÈNCIA I, PER TANT, ES DESVIA MOLT FÀCILMENT CAP A LA PSEUDOCIÈNCIA. ÉS UNA PERSONA QUE NO HA TINGUT LA CORTESIA D'ESTUDIAR UNA MICA DE CIÈNCIA»

ra de la diferència entre ciència i pseudociència. És un perill. D'altra banda crec que és important la ciència en televisió perquè la majoria de gent s'informa d'aquesta disciplina a través d'aquest mitjà, però el format televisiu és molt dolent per a la divulgació. Bàsicament perquè la televisió necessita imatges i la ciència no en té. Per tant, la televisió no és un mitjà adient per divulgar la ciència.

Creu que el científic és un bon divulgador d'informació científica?

Hi ha de tot. Crec que hi ha un mite sobre el científic, que per ser de ciència no sap divulgar. La divulgació és una característica que podem tenir. No tothom serveix per a la televisió, ni per a les matemàtiques, tampoc per a la divulgació. Hi ha gent que és bona i que hauria de potenciar-ho i n'hi ha que no els pots obligar a divulgar perquè no se'n surten. Per exemple, els astrofísics divulguen genial. La seua ciència no aporta econòmicament molt, però han divulgat tan bé la seua disciplina que la

«CREC QUE HI HA UN MITE SOBRE EL CIENTÍFIC QUE PER SER DE CIÈNCIA, NO SAP DIVULGAR. NO TOTHOM SERVEIX PER A LA TELEVISIÓ, NI PER A LES MATEMÀTIQUES, TAMPOC PER A LA DIVULGACIÓ»

societat és capaç de finançar els caríssims instruments necessaris per a la recerca. Divulguen molt bé. Ja voldrien els col·legis d'economistes tenir la web que té la NASA.

Segons el seu punt de vista, quin és el divulgador científic espanyol que més li agrada?

S'ha de matisar que, de divulgadors científics, n'hi ha molts, però de bons, pocs. A mi m'agrada molt Juan Luis Arsuaga. Ha aconseguit combinar rigor acadèmic amb literatura i amb un discurs divulgador. També m'agrada molt un divulgador valencià, José Pío Beltrán. És un científic que sap divulgar. M'agrada molt Martí Domínguez, director de MÈTODE. Són gent rigorosa i que sap vendre el missatge científic. Sempre parlant de persones que vénen del món científic. Si parlem de periodistes, per a mi un dels millors és Javier Sampedro, d'*El País*. És la persona que millor fa periodisme científic. 🌱

Maite García Mestres. Estudiant de Periodisme de la Universitat de València.